

คู่มือการใช้งาน

ระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน จังหวัดภูเก็ต

นายแพทย์ชูชาติ นิวัฒน์นา
โรงพยาบาลฉลอง

ระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน จังหวัดภูเก็ต

ภายใต้โครงการพัฒนาระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน:
แบบบูรณาการเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต

ISBN:	978-616-398-793-8
ผู้แต่ง/พัฒนา:	นายแพทย์ชูชาติ นิจวัฒนา
บรรณาธิการ:	รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บุญเชียง ดร.เสาวลักษณ์ เศรษฐีกุล สุรณี ทานเคหาสน์ สุนิสา เสนาหวาน
ออกแบบและพิมพ์:	อรุณวดี กรรมสิทธิ์
จัดทำโดย:	หน่วยบริหารจัดการและส่งเสริมผลลัพธ์ (ODU) คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ โทรศัพท์ 0 5394 2504
พิมพ์ครั้งแรก:	มกราคม 2566
พิมพ์ที่:	บริษัทสยามพิมพ์นานาชาติ จำกัด โทรศัพท์ 0 5321 6962
สนับสนุนโดย:	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

คำนำ

ระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน จังหวัดภูเก็ต ฉบับนี้เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นโดยโครงการการพัฒนากระบวนการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน: แบบบูรณาการเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนอย่างมีส่วนร่วมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ได้พัฒนาระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐานในพื้นที่ตำบลฉลอง ตำบลกะรน และตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการเกิดอุบัติเหตุในพื้นที่เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างต้นแบบในการป้องกันอุบัติเหตุในระดับประเทศต่อไป

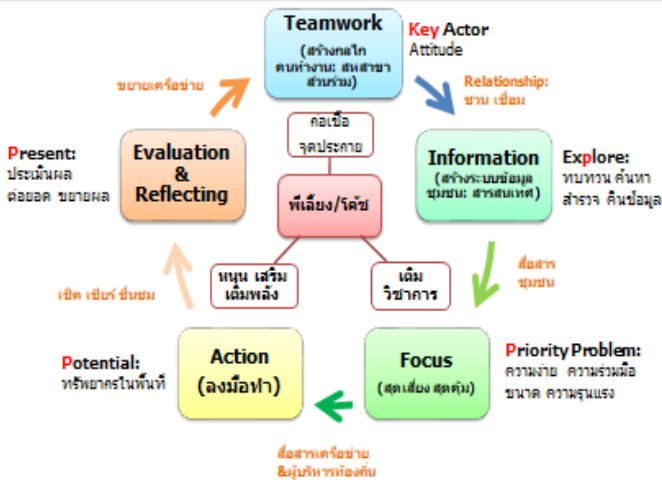
ทั้งนี้ โครงการฯ ขอขอบคุณนักวิจัยภายใต้โครงการฯ ทุกท่านและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้มีส่วนในการจัดทำรวมทั้งให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทาง และข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้คู่มือฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น และขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการสนับสนุนทุน วิจัยเพื่อดำเนินโครงการฯ ภายใต้โครงการพัฒนาระบบบริการเพื่อการดูแลภาวะฉุกเฉิน ด้านการแพทย์และสาธารณสุขอย่างครบวงจร (พบฉ.) มา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

ระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน จังหวัดภูเก็ต

โครงการพัฒนาระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน: แบบบูรณาการเชิงพื้นที่ กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต ได้พัฒนาระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐานในพื้นที่ตำบลฉลอง ตำบลกะรน และตำบลราไวย์ อำเภอเมืองภูเก็ต จากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาการเกิดอุบัติเหตุในพื้นที่เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างต้นแบบในการป้องกันอุบัติเหตุในระดับประเทศต่อไป ระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย

1. สร้างกลไกคนทำงานหลัก
2. พัฒนาระบบข้อมูลชุมชน
3. กำหนดเป้าหมายและวางแผนปฏิบัติการ
4. ปฏิบัติตามแผน
5. ประเมินผล

1. สร้างกลไกการทำงานหลัก

การสร้างทีมทีมงานสหสาขาและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Multidisciplinary and Community Participation) ถือเป็นหัวใจหลักของการขับเคลื่อนระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน ผู้พัฒนาจำเป็นต้องเข้าไปเรียนรู้พื้นฐานและโครงสร้างของชุมชน ดำเนินการจัดประชุมแกนนำชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับสถานการณ์และความรุนแรงของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชนและสร้างความเข้าใจถึงหลักการ แนวคิด และการดำเนินงานด้านความปลอดภัยทางถนน (Safe Community และ Safe System) และค้นหาแกนนำหลัก (Key Actor) ที่มีความสนใจ มีจิตอาสา (Attitude) มาร่วมเป็นทีมงานและเครือข่าย (Teamwork – Network) ซึ่งการสร้างกลไกการทำงานหลักนี้มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชนนั้น ๆ เช่น ในชุมชนที่มีต้นทุนการดำเนินงานด้านศูนย์ปฏิบัติการความปลอดภัยทางถนน (ศปถ.) ตำบลนั้นจะมีโครงสร้างคนทำงานในรูปแบบเป็นทางการที่ต้องใช้เวที ศปถ.ตำบล ในการขับเคลื่อนงาน สำหรับชุมชนที่ไม่มีต้นทุนการทำงานด้านความปลอดภัยทางถนน ผู้พัฒนาจำเป็นต้องค้นหาผู้มีจิตอาสาหรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พร้อมพัฒนาศักยภาพและสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนการป้องกันอุบัติเหตุในชุมชน

2. พัฒนาระบบข้อมูลชุมชน

ข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุทางถนน รวมทั้งทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน ถือเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถนำไปสร้างความตระหนักให้แก่คนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจากทุกภาคส่วน ดังนั้น ในการพัฒนาระบบข้อมูลชุมชนนั้น ทีมแกนนำหลักจะต้องมีส่วนในการขับเคลื่อนตั้งแต่เริ่มทบทวนต้นทุนด้านความปลอดภัยทางถนนในพื้นที่ลงพื้นที่สำรวจปัจจัยเสี่ยง และวิเคราะห์บริบทชุมชน สาเหตุการเกิดอุบัติเหตุในชุมชน รวมถึงระบบข้อมูลเดิมในชุมชน โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหน่วยงานในชุมชนที่มีอยู่ ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชน สถานีตำรวจ หน่วยงานผู้พิทักษ์ กลุ่มไลน์ของชุมชน เช่น กลุ่มไล่ล่าตาส์ปรด (ชาวบ้านมาแจ้งปัญหา แจ้งจุดเสี่ยง) กลุ่มไลน์ผู้บริหาร (รายงานเคสอุบัติเหตุ) และ Facebook ของเทศบาล

3. กำหนดเป้าหมายและวางแผนปฏิบัติการ

ในขั้นตอนนี้ ทีมแกนนำหลักจะต้องนำข้อมูลชุมชนที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาในพื้นที่ให้ชัดเจนมากขึ้น วิเคราะห์กลุ่มเสี่ยง พหุติกรรมเสี่ยง พื้นที่เสี่ยง แล้วนำปัญหามาจัดลำดับความสำคัญ (Priority) โดยเน้นความสนใจหรือความร่วมมือนี (Community concern) ของชุมชนและความง่ายในการแก้ปัญหา (Ease of management) จากนั้นจัดประชุมผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อให้ทีมแกนนำหลักสะท้อนผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ และร่วมกันกำหนดเป้าหมาย พัฒนาแนวทาง/วิธีการดำเนินงาน (สุดคุ้ม : Cost effective) บนพื้นฐานทรัพยากรของชุมชนที่มี และวางแผนปฏิบัติการโดยเลือกมาตรการ/วิธีการที่มีความเป็นไปได้สูง มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและคุ้มค่ามาดำเนินการก่อนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาตามแผนที่วางไว้

4. ปฏิบัติตามแผน

ทีมแกนนำหลัก พร้อมเครือข่ายคนทำงานในชุมชนจากภาคส่วนต่าง ๆ ปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน (Action) ที่วางไว้ ในขั้นตอนนี้ การดำเนินงานอาจไม่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ทีมจะต้องมีการประชุมเพื่อปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่มากที่สุด ดังนั้น การเชื่อมประสานภายในทีมจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาช่องทางในการสื่อสารที่ง่ายและสะดวกในแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มทีมแกนนำหลักอาจจะใช้วิธีการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ โทรศัพท์ หรือประชุมกลุ่มย่อย ส่วนการสื่อสารสู่ชุมชนอาจจะใช้เสียงตามสาย กลุ่มไลน์ Facebook การประชุมผ่านประชุมประจำเดือนของกลุ่ม อสม. โดยแต่ละช่องทางของการสื่อสารจะต้องมีการกำหนดแกนหลักในการเชื่อมประสาน

5. ประเมินผล

การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญในขั้นตอนนี้ ทีมแกนนำหลักจะต้องมีการติดตามกระบวนการทำงานในแต่ละแผนปฏิบัติการเพื่อประเมินผลทั้งเชิงกระบวนการและผลลัพธ์เพื่อนำสิ่งที่ยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้มาสะท้อนให้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุและ

ปรับแนวทางการดำเนินงาน สำหรับส่วนที่ดำเนินการได้ดีจะต้องมีการนำไปขยายผลด้วยการนำเสนอผลงานของทีมงานสู่ภายนอก (Present) ในเวทีศปถ.จังหวัด หรือศปถ.อำเภอ

ทั้งนี้ ในการพัฒนาระบบการป้องกันอุบัติเหตุโดยมีชุมชนเป็นฐาน ผู้พัฒนาจะต้องมีทีมพี่เลี้ยงระดับจังหวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เติมเต็มวิชาการ ประสานการทำงานในแต่ละภาคส่วน และหนุนเสริมเติมพลัง (Empowerment) ให้แก่ทีมงาน พร้อมทั้งติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

